

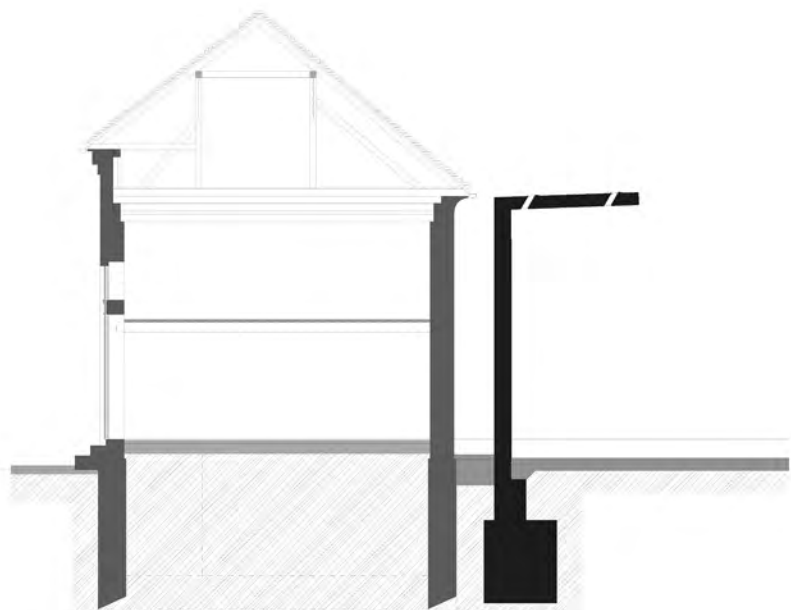
רבה מד שמיה ודחיים עלינו דעל כל

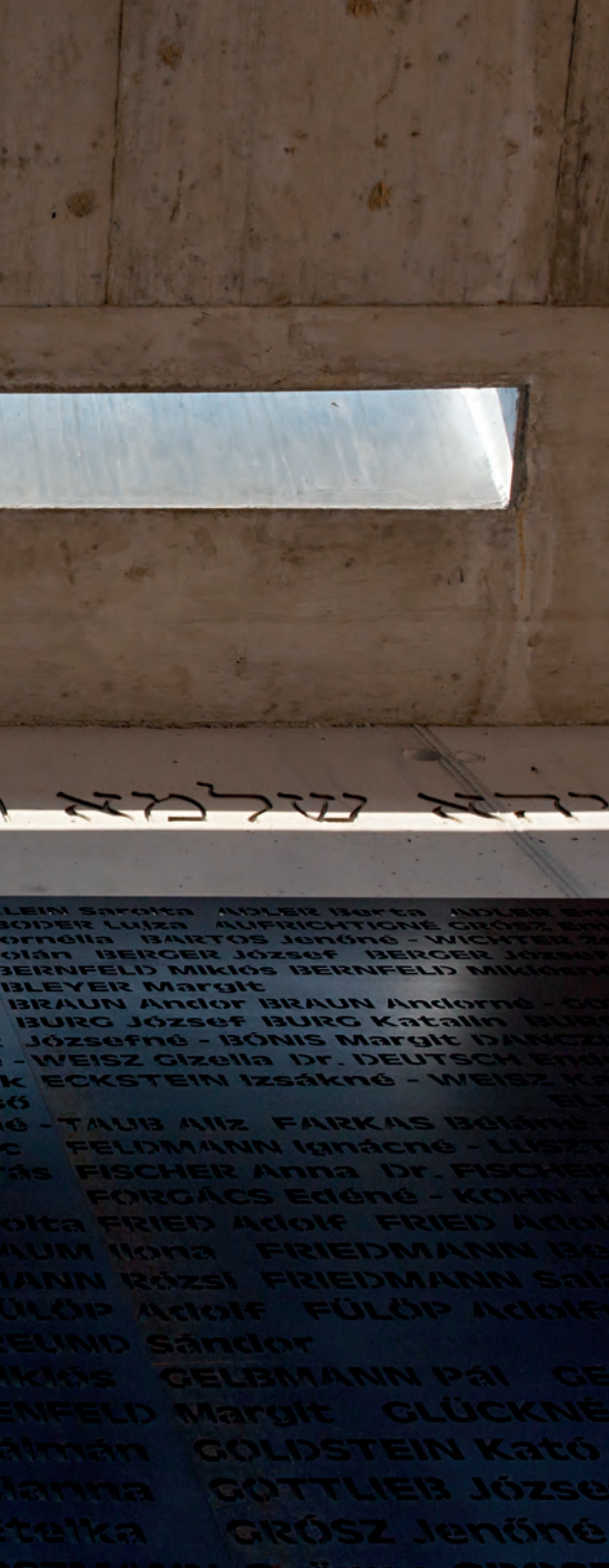
Dr. ACS MIKLOS ACS TIVADAR ACS TIVADORNÉ - GRÜNFELD RÓZA ADLER BELA ADLER BENJAMINNÉ - K
ATLASZ IMRE AUFRICHTIG DEZSO AUFRICHTIG REZSO AUFRICHTIG SANDOR AUFRICHTIG SANDORNÉ - I
VALERIA BARTA JOZSEFNÉ - GERŐ KIARA BARTA PÁL BARTOS GÉZA BARTOS GÉZANÉ - FÉNYES
JOZEFIN BERGER JÁNOS
BERNÁTH SANDORNÉ - UNGÁR ERZSÉBET BERNFELD ERNŐ BERNFELD ERNÓNÉ - JAKOBOVITS EDITH - BERGER J
BLEYER JOZSEFNÉ - KÖLLINER GABRIELLA BLEYER KATÓ BLEYER KIÁRI BLEYER LAJOS BLEYER LÁSZLÓ
SANDORNÉ - CSIK JULIÁNA BRAUN ADOLFNÉ - GROSZMANN JANKA BRAUN ANDOR BRAUN ANDOR
BRÜLL SAMUEL BRÜLL SAMUELINÉ - KLEIN ETEL BURG IMRE BURG ISZONÉ - GRÜNBAUM JOHANNA
DANCZINGER IGNÁTNÉ - GRÜNBERGER ARANKA DANCZINGER JÓZSEF DANCZINGER
LÁZAR DEUTSCH BERNÁT LÁZARNÉ - EISENBERGER HELÉN DEUTSCH EMIL DEUTSCH EMILNÉ
DUN SALAMON Dr. EIBER ISTVÁN EIBERSTEIN IGNÁC ECKSTEIN EDIT ECKSTEIN ISZÁ
ELEFÁNT GIZELLA ELEFÁNT IGNÁCNÉ - BLANDER SZERÉNA ELEFÁNT MÁRIA Dr. ELEK DEZS
FARAGÓ BELA FARAGÓ MIKSA FARKAS ANDOR FARKAS ANDOR
HERMANN HERMANNÉ - GLÜCK MÁRIA FELDMANN IGNÁC FELDMANN IGNÁC FELDMANN IGNÁ
GRÜN FANI FISCHER ALBERT FISCHER ANDORNÉ - SICHERMANN MARGIT FISCHER AND
REGINA FOHN ZOLTÁN Dr. FORBÁTH ERNŐ FORGÁCS EDE
REZSIN FREUNER ERNŐ FREUNER ERNÓNÉ - GRÓSZ REGINA FRID LAJOSNÉ - WINKLER SAR
N B. JÓNÁSNÉ - ALTMANN SÁRA FRIEDMANN BELA FRIEDMANN BELÁNÉ - GRÜN
FRIEDMANN PÁL FRIEDMANN PÁLNÉ FRIEDM
FÜLEP MENYHÉRTNÉ - GOLDSTEIN ERZSÉBET FÜLEP MÓR F
MARGIT GÁSPÁR GÉZA GÁSPÁR GÉZANÉ - FUCHS ARANKA Dr. GÁTAS GÜTER
LÁSZLÓ GELBMANN MÁRTONNÉ - HERSKOVITS ROZÁLLA GELBMANN M
ÁRD GLÜCK SÁNDOR GLÜCK SÁNDOR GLÜCK SÁNDOR GLÜCK SANDORNÉ - EHRE
GOLDSTEIN IMRE GOLDSTEIN JÓZSEF GOLDSTEIN JÓZSEF GOLDSTEIN K
GOTTLIEB JENŐ GOTTLIEB JENÓNÉ - FRIED J
JENŐ GRÓSZ JENŐ GRÓSZ JENÓNÉ - GRÜNBERGER E
GRÖZSMANN ETEL GRÖZSMANN GÁBOR

KÉZ ÉS NÉV

A holokausz városi emlékműve Debrecenben

Teret építeni a hiánynak.
Noha a különféle kollektív traumák,
illetve a holokausz egész kultúránkat átható traumájának
ábrázolása rendkívül kiterjedt a világ építészetében,
idehaza a kollektív amnézia, az elhallgatás évtizedei után
csak lassan indult el valamiféle kísérlet arra,
hogy érvényes építészeti narratíva formálódjék a téma körül.

Nehéz ügy és az évtizedek múltával egyre nehezebb. A holokauszt után hetven évvel rendkívüli nehézséget okoz mindenféle olyan jellegű kísérlet, ami a történetek megidézésére alkalmas. A kultúra folyamatosan változik, ám az utóbbi évtizedek legradikálisabb változása a tudásátadást, az információ formáját érintette. Azt tapasztaljuk, hogy ha nem alakult ki az

és bemutatása egyre erőteljesebb közvetítőnek, médiumnak tűnik, hiszen az a közösség, aminek tragédiáját be kellene mutatni, eltűnt. Sokak szemében annyira idegennek és távolinak hat az együttélés, mintha a történelem előtti időkben zajlott volna.

Éppen ezért nagyszerű, de sajnos szinte egyedülálló az a kezdeményezés, aminek keretében a debreceni városvezetés, a Debreceni Zsidó

Téglából emelt tűzfalak, kavics borította sík, a nevek fémfala és az árnyék-játékos tetőzet valóságos teret hoz létre

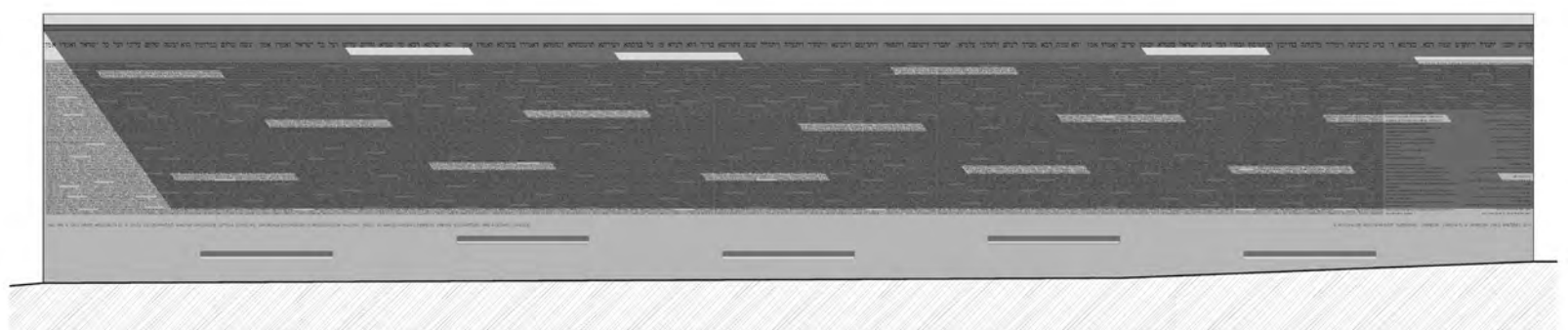
Szöveg MARTINKÓ JÓZSEF

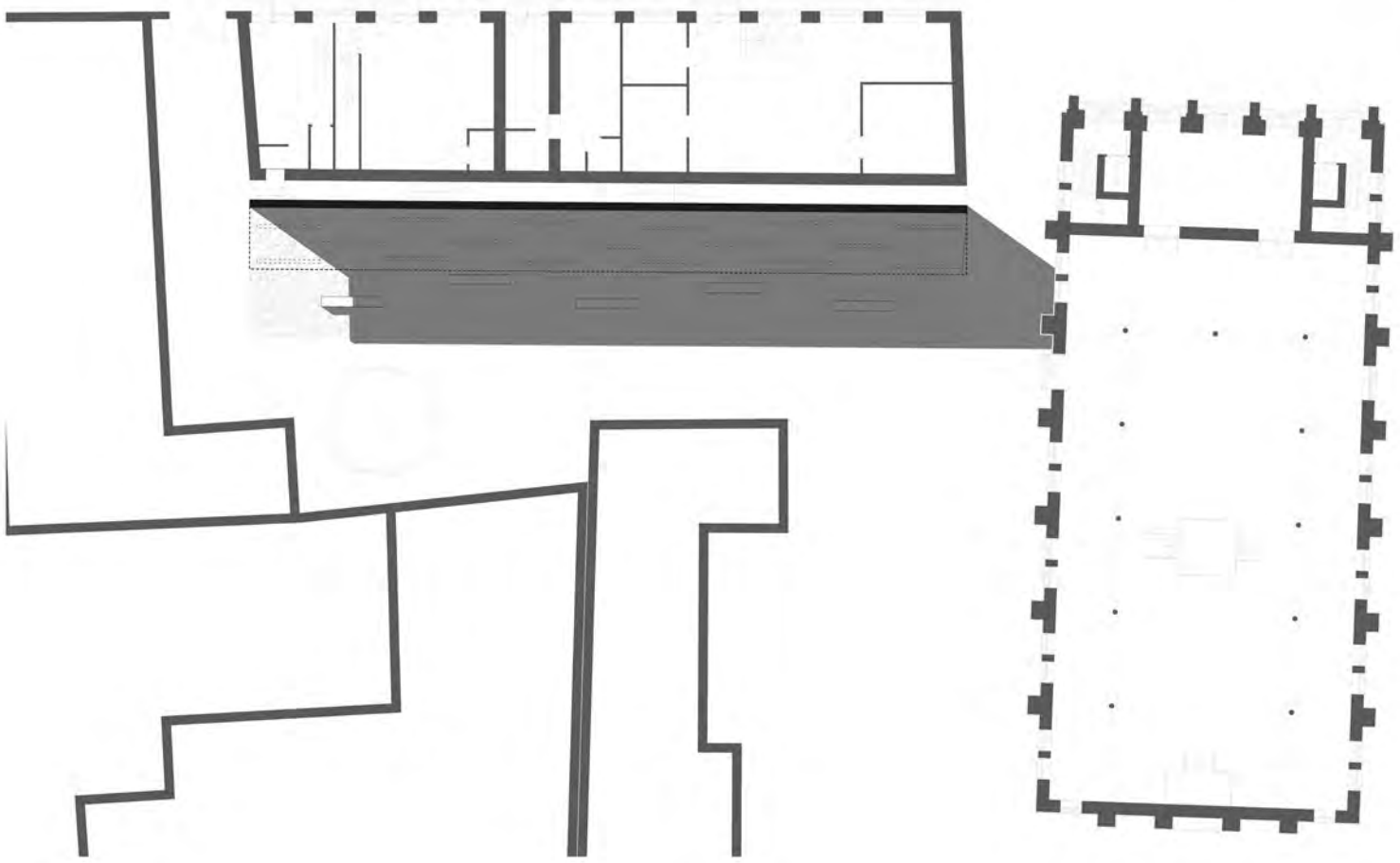
Építész NAGY MARIANNA, KOVÁCS PÉTER DLA,
SUGÁR PÉTER

Fotó BUJNOVSZKY TAMÁS

elmúlt évtizedben az emlékezés és feldolgozás közös kódja, akkor ma már szinte lehetetlen ennek megalkotása. Városi terekben kellene létrehozni olyan szituációkat, amik elmúlt dolgokra utalnak, amiknek szereplői közül már csak kevesen vannak életben. Az „oral history”, a történetek hagyományos kutatása, dokumentálása

Hitközség és a Debreceni Egyetem Műszaki Karának Építésmérnöki Tanszéke közösen, oktatási projekt során, egy MSc kurzus komplex tervezési feladatként megtervezte és felépítette a város valamikor közel 6000 zsidó polgárának emlékét őrző városi teret. Helyszíne az egykori ortodox zsinagóga udvara, ahol

a szinte eredeti állapotban megmaradt kóser vágoda, az újra működő imaház és a rekonstrukció alatt álló mikve található. A belső tanszéki pályázatra beérkező 14 koncepcióból Bán Ferenc, Kovács Péter és Sugár Péter építészek hetet küldtek tovább a zsűribe, ahol végül Nagy Marianna elképzelését hirdették ki győztesként (OCTOGON 2014/3).

Ez a terv, illetve a nemrégiben átadott és megépült emlékhely rendkívül gazdag értelmezési tartományt jelöl ki a befogadók számára. Direkt vizuális eszközök, szoborszerű megfogalmazások helyett, a városi helyszín és a létrehozni

kívánt narratíva rétegzett struktúrájából indult ki, vagyis következetesen és kizárólag építészeti eszközöket alkalmazott. Kompozíciójában a nyitottság és zártság, a befejezetlenség, a nyersesség, a töredékesség különféle minőségeit rendelte egymáshoz úgy, hogy végeredményben korok, textúrák, maradványok és különféle lenyomatok síkjai definiáljanak egy teret, amiben az emlékező és a meggyilkoltak emléke végül egymásra találhat. Az utcai üzletsor mögött hosszan végigfutó betonfallal átellenes oldalon a zsidó közösségi épületek vakolatlan, megsérült téglá-tűzfalai állnak, míg a két térfal

között a zsidó temetői hagyományban, az emlékezésben kulcsszerepet játszó kövek, kavicsok borítják a földet. A nevek falát meredeken előrenyúló előtető zárja föntről, résein reggel a napfény vékony csíkokkal világít meg egy-egy nevet. A falak, a síkok itt nem lezárnak, hanem egy teret jelölnek ki.

Végül az udvaron, a térben, a síkok és rétegek között egyszer csak magad maradsz és a nevek. Mindenkinek van neve. Akinek a nevet nem tudjuk, azt el fogjuk felejteni, azoknak az emléke is elvész. Ezek az acéllemezekbe vágott, a betűk kivágataiból, tulajdonképpen a kivágott

Az acéllemezek illesztési varratai és a betűk messziről nézve a Tóra-tekercs látványát idézik meg

hiányból kiolvasható nevek személyessé teszik a jelenlétünk. Hatezer név, a Kádís ima szövege héberül, fonetikusán és magyarul, néhány mondat, rengeteg-rengeteg betű. Az ember egyszer csak azon kapja magát, hogy saját nevét keresi a nevek között, majd ide oda szánkázik a tekintete, ő ide-oda lépked a nevek fala előtt, majd egyre hátrább lép, új perspektívába kerül, ahol a nevek összemosódnak, de az egész egyetlen képpé áll össze, ami-

ben mintha a mindenség is benne volna. Távolról a fémlemezek oxidált varratai olyan osztásokat jelölnek ki a síkon, mintha egy kitekereselt Tórát, az Ószövetség Bibliáját látnánk, magát a Világ teremtését. Ezek között a téglá, a kavics és a betonsíkok, a nevek, a betűk és a jelek között különös pillanatokat élhetünk át. A városi tér metamorfózisa sikeresnek tűnik. Remélhetően minél több debreceni és a városba látogató éli át ugyanezt az élményt.

Építésszek, alkotók:

Sugár Péter, Nagy Marianna, Kovács Péter DLA

Tervezés éve:

2013

Építés éve:

2015

Esti fényben, háttérben a felújított Pásti utcai ortodox zsinagóga épülete

